

צרעת נעמן וגיחזי

מים ראשונים: ראו דברינו [צרעת כי תהיה באדם](#) בפרשה זו בשנת תשס"ג, בה התחלנו למנות אישים ידועים כפרעה, בת פרעה, משה, אהרון, מרים, קרח, דוד ועוד, שכולם לקו בצרעת. ולא הספקנו לדון בכולם שם (הרשימה אכן ארוכה) וסיימנו במשאלה שנזכה להשלים ולדון בצרעת נעמן וגיחזי. והנה זכינו. ועדיין אין אלה כל האישים שלקו בצרעת ובנגעים שונים, כפי שהערנו שם, ואפשר שדי בדרשות אלה על מי שלקו בצרעת.

וְצִרְעַת נְעֻמָּן תִּדְבַק בְּךָ וּבְזֶרְעֶךָ לְעוֹלָם וַיֵּצֵא מִלְפָּנָיו מִצְרַע פְּשָׁלָג: (מלכים ב פרק ה פסוק כז).¹

אבות דרבי נתן נוסח א פרק מא – אין לגיחזי חלק לעולם הבא

אלו שהותנו² חכמים שאין להם חלק לעולם הבא: חמישה מלכים ושה מבקשי גדולה: קין וקרח ובלעם ואחיתופל ודואג וגיחזי.³

ויקרא רבה פרשה טז סימן א – קלות רגליים ודעת

... "רגלים ממהרות לרוץ לרעה" – מגיחזי, שנאמר: "וויאמר גיחזי נער אלישע ... חי ה' כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאיתו מאומה" (מלכים ב ה כ). ומנין שלקה בצרעת? שנאמר: "וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם, ויצא מלפניו מצורע כשלג" (שם, כז).⁴

אבות דרבי נתן נוסח א פרק ט – סיפור לשון הרע על רבו

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף על מספרי לשון הרע נגעין באין. שכן מצינו בגיחזי שספר לשון הרע ברבו ודבקה בו צרעת עד יום מותו, שנאמר: צרעת נעמן תדבק בך וגו'. ויצא מלפניו מצורע כשלג (מלכים ב ה כז).⁵

ויקרא רבה פרשה יז סימן ג – חילול השם

גופא: על עשרה דברים נגעים באים: על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל חילול השם ועל ברכת השם ועל הגוזל את הרבים ועל גזול את שאינו שלו ועל גסי הרוח ועל לשון הרע ועל עין רע. על עבודה זרה - מישראל שהעידו עדות שקר בהקב"ה והלכו ואמרו לעגל: "אלה אלהיך ישראל" (שמות לב ד). ומנין שלקו בצרעת? שנאמר: "וירא משה את העם כי פרוע הוא" (שם כה) - שפרחה בהן צרעת. ועל גילוי עריות מבנות ציון, שנאמר: "יען כי גבהו בנות ציון" (ישעיה ג טז). ומנין שלקו בצרעת? שנאמר: "ושפח ה' קדקד בנות ציון" (שם

¹ הקריאה בהפטרות פרשת תזריע היא נדירה. ברוב שנים שאינן מעוברות בהן פרשות תזריע ומצורע מחוברות, נקראת הפטרת פרשת מצורע: "וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער". גם בשנים מעוברות בהן פרשת תזריע נקראת לעצמה, נופלת בה בד"כ פרשת החודש ושוב נדחית הפטרת הפרשה. אך הפטרה זו קיימת בסדר ההפטרות ובשנת תשס"ג בה קראנו בה, ובע"ה נזכה לקוראה גם בשנים תשפ"ד ותשפ"ז הבאות עלינו לטובה. הפטרה זו - סיפור צרעת נעמן שר צבא ארם שעברה לגיחזי משרתו של אלישע, קודמת לסיפור ארבעה המצורעים. בדומה לקשר בין פרשות: תזריע ומצורע, כך גם יש קשר בין שתי ההפטרות ובין שני הסיפורים אשר בפרק ה ובפרק ז במלכים ב (ראו גם הקשר וההמשכיות בין הפטרות כי תשא ופנחס).

² תנו (שני)? תקנו? התנו? מילה לא ברורה.

³ במשנה, מסכת סנהדרין פרק י משנה ב הנוסח הוא: "שלושה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא. שלשה מלכים: ירבעם אחאב ומנשה ... ארבעה הדיוטות: בלעם ודואג ואחיתופל וגיחזי". הבאנו את נוסח אבות דרבי נתן בשל הלשון "מבקשי גדולה" שיש בו הסבר מסוים מה היה פשעו של גיחזי שלא רק נצטרע אלא גם אין לו חלק לעולם הבא. ראו גם תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ד הלכה יט: "וכן את מוצא בקין וקרח בלעם ודואג אחיתופל וגיחזי אבשלום אדניה עוזיהו והמן שנתנו עיניהם בשאין ראוי להם. מה שביקשו לא ניתן להם ומה שבידן נטלו מהן". ראו איך הארבעה של המשנה צמח לשישה באבות דרבי נתן ולעשרה בתוספתא. ובמלכים שאין להם חלק לעולם הבא, ניסו, כידוע להוסיף גם את שלמה (אליו נגיע בהמשך) ומכאן אולי הגדלת המספר כאן, אך בלי שמות (מיהו החמישי?). אנו נתמקד במעשהו של גיחזי, בהשוואה למעשהו של נעמן, ונחזור ונשאל: מה היה פשעו הכבד כל כך שהגיע לו עונש הצרעת?

⁴ גיחזי הוא קל רגליים וקל דעת. הוא ממהר לרוץ אחרי הכסף. זה מה שמעסיק אותו אחרי הנס הגדול שראה. האם זו סיבה לצרעת? מעיון מדוקדק בפסוקים לא מצאנו שאלישע עוצר בעדו. גיחזי אומר שהוא רוצה לחזור ולבקש כסף מנעמן ואלישע לא מגיב.

⁵ לשון הרע נחשבת כסיבה מרכזית לצרעת, כפי שחוזר במדרשים רבים: "ברית כרותה להקב"ה בעולם, שכל המספר בלשון הרע לוקה בצרעת, מנין? ממה שכתוב בענין: זאת תהיה תורת המצורע, המוציא רע". וגדולים וטובים לקו בשל כך בצרעת ובהם משה ומרים. אבל מהו לשון הרע שאמר כאן גיחזי "שסיפר לשון הרע ברבו"? ששיקר לנעמן ואמר שאלישע זקוק לכסף? שהכפיש את שמו? ראו בגמרא ערכין טז ע"א שחטאו של גיחזי היה שבעות שוא. אולי הדברים קשורים לכך שנשבע שאלישע שלחו לבקש כסף ובכך הוציא עליו שם רע, אחרי שקודם לכן סירב אלישע לכל מתנה. שנראה שכלפי נעמן מתנהג אלישע באופן אצילי ומכובד, ואח"כ שולח את משרתו לבקש מתת (הרבי והשמש ...).

יז). ועל שפיכות דמים מיואב, שנאמר: "והשיב ה' את דמו על ראשו" (מלכים א ב לב). ומנין שלקה בצרעת? שנאמר: "ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע" (שמואל ב ג כט). ועל חילול השם מגיחזי, שנאמר: "ויאמר גיחזי נער אלישע ... חי ה' כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאיתו מאומה" (מלכים ב ה כ).⁶ מהו מאומה? מן מומא שהיה בו. ומנין שלקה בצרעת? שנאמר: "וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם, ויצא מלפניו מצורע כשלג" (שם, כז).⁷

מדרש תנחומא פרשת תזריע סימן יא – למה הצטרע נעמן

"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וגו' - הכתוב מדבר במלכיות, שאת זו בבל ... ספחת זו מלכות מדי ... בהרת זו מלכות יון ... והיה בעור בשרו נלגע צרעת זו מלכות אדום ... ועל ידי מה ע"י שמתגרין בישראל, שנאמר: "וזאת תהיה המגפה" - על ידי מה שבאו על ישראל. ואל תתמה, שהרי בעולם הזה פרע הקב"ה משונאיהם של ישראל הרבה והכה אותם בצרעת, ומי היה זה נעמן, שנאמר: "ונעמן שר צבא מלך ארם היה איש גדול לפני אדניו וגו' והאיש גיבור חיל מצורע" (מלכים ב ה א). בשביל מה נצטרע? בשביל ששבה מארץ ישראל נערה קטנה.⁸

מסכת סוטה דף מז עמוד א – האם שגה אלישע בתגובתו החריפה?⁹

תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת.¹⁰ לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידים, ולא כיהושע בן פרחיא שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו.¹¹ גיחזי, דכתיב: "ויאמר נעמן ה'אלהיך קח כפך ויפוך בו ויצר כפך ויפוך ב'שני כרטיס ושתית חלפות בגדים ויתן אל שני נערי וישאו לפניו" (מלכים ב ה כג). "ויאמר אליו אלישע מאין גיחזי ויאמר לא הלך עבדך אנה ואנה: ויאמר אליו לא לפי הלך כאשר הפך איש מעל מרפבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ופקר ועבדים ושפחות".¹² ומי שקל כולי האי? כסף ובגדים הוא דשקל!¹²

⁶ עניין זה של קידוש או חילול השם מופיע כאן בקצרה ומפותח מאד במדרש במדבר רבה (פרשה ז סימן ה) שכמדרש מאוחר לעתים מאריך היכן שיקרא רבה הקדום ממנו מקצר, וזה לשון במדבר רבה: "אלישע קידש שמו של הקב"ה שלא רצה ליטול מנעמן כלום וגיחזי רדף אחריו ונשבע לו לשקר ששלח אצלו שישלח לו ממון. נמצא זה מחלל שם שמים מה שקידש אלישע. אמר לו הקב"ה לגיחזי: רשע! אתה אמרת: חי ה' כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאתו מאומה - נשבעת בשמי כדי לחללו?! חיך, מאומה אמרת ומומו אתה נוטל: וצרעת נעמן תדבק בך". נראה בהמשך, שחילול השם הוא אכן הסיבה המרכזית לעונשו הקשה של גיחזי, וכבר הערנו במספר מקומות שחילול השם הוא לא בעיני אנשים ישרים והגונים, גם לא בעיני יהודים דווקא. חילול השם הוא בעיני "העולם", כולל עובדי עבודה זרה גויים ורשעים.

⁷ מאומה – ממום שבו. גיחזי קיבל את צרעת נעמן. ראו תנחומא (בובר) פרשת מצורע סימן א, שם מתקשר ה"מאומה" עם עבודה זרה שעליה נצטוונו בפסוק: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (דברים יג יח, פרשת עיר הנדחת). וזה לשון התנחומא: " ... וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם – למה? שנאמר: לא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים יג יח). והיה נעמן ומלך ארם עובדין עבודה זרה, וכתיב: לא תביא תועבה אל ביתך וגו' (דברים ז כו), ואמרת: ולקחתי מאתו מאומה! חיך מומו אתה לוקח, שנאמר וצרעת נעמן תדבק בך".

⁸ מדרש זה על אומות העולם שמשעבדות ומדכאות את ישראל והן משולות לשאת, ספחת ובהרת ושאר נגעי הצרעת ולפיכך עונשן יהיה בכל נגעי הצרעת; מדרש זה ראוי להידרש בפעם אחרת ובאופן נפרד. כאן, די לנו בקטע שמסביר את עונשו של נעמן שהצטרע בגלל ששבה נערה אחת מישראל! דווקא על רקע זה נוכל להבין את מעשהו של גיחזי. כי באמת, אחרי שהצטרע נעמן, במה זכה שנרפא מצרעתו? בכך שמחל על כבודו וירד ובא לארץ ישראל לחלות פני נביא מישראל ועשה כמצוותו וטבל בירדן ולא בנהרות דמשק, אמנה ופרפר. המעמד של שר צבא שלחם בישראל ושב ממונו כנראה קצת יותר שבוים מנערה קטנה אחת (שברור שהיא סמל) ושדד הרג והרס; ובא כעת לבקש מזור מאיש רוח מישראל, הוא מעמד של קידוש השם פנימי וחיצוני. קידוש השם מחד גיסא וחילול השם מאידך גיסא הם כאמור גם ובעיקר בעיני אומות העולם ועפ"י שיפוטם. ראו פירוש רלב"ג בסיפור שלשן, מלכים ב יב יח: "להודיע שראוי לנביאים לפרסם עוצם גבורת השם יתברך לגויי הארצות, לעשות להם מופת אף על פי שאינם ראויים לו ...". על קידוש השם כזה של נעמן, לא היה כביכול אלישע להגיב אלא בריפוי הצרעת שזה מצידו קידוש השם נוסף. את כל השגב הזה קלקל גיחזי במחי יד חמדנית אחת ורגליים ממהרות לרעה. מה יחשוב כעת נעמן על עם ישראל? "מה יאמרו הגויים"? כל מה שהיהודים רוצים זה כסף ...

⁹ מקבילה לגמרא זו נמצאת בסנהדרין קז ע"ב ומשם לקחנו את הפיסקה הראשונה המביאה את הפסוקים בשלמותם ובהרחבה. ההמשך יהיה עפ"י הגמרא במסכת סוטה המתמקדת יותר בסיפור של גיחזי, בעוד שנוסח סנהדרין מתמקד יותר בסיפור של ישו.

¹⁰ ראו אבות דרבי נתן נוסח ב פרק לא: "הוא היה אומר כופו את הילדים שמהם חכמים יוצאים שתיא שמאל דוחה וימין מקרבת".

¹¹ הבאנו את נוסח מהדורת אבן-ישראל (שטיינזלץ) שמתקנת את הצנוורה. במהדורות מצונזרות של התלמוד כתוב: "לאחד מתלמידיו, במקום "ישו הנוצרי". אנו ממשכים בנוסח הגמרא בסוטה המתמקד, כאמור בגיחזי. מי שרוצה לעיין בסיפור על ישו ור' יהושע בן פרחיה רבו, שברחו למצרים בזמן שינאי המלך רדף את החכמים, ומה בדיוק אירע בחזרתם לארץ, יפנה לגמרא בסנהדרין קז ע"א. ואגב דחיתתם של גיחזי וישו, מי עוד נדחה? תמנע מבנות מלכות שעיר שביקשה להצטרף לאבות ולא קבלוה והלכה ונשאה לאליפז בנו של עשו ויצא ממנה עמלק שציער את ישראל. ראו סיפור זה בגמרא סנהדרין צט ע"ב.

¹² הגמרא שואלת מדוע אלישע טופל על גיחזי דברים שלא לקח. מסופר רק שלקח כסף ובגדים. מן הסתם, מתכוון אלישע למה שגיחזי חשב לקנות בכסף, אבל שאלה זו היא חלק מהמגמה הכללית העולה בגמרא שתמהה אם לא נהג אלישע בחומרה יתירה עם גיחזי ומיהר לדחותו בשמאל במקום לקרבו בימין (כמו הביקורת על ר' יהושע בן פרחיה ביחסו לישו בגמרא בסנהדרין). את נעמן קבלת

אמר ר' יצחק: באותה שעה היה אלישע עוסק בשמונה שרצים, אמר לו: רשע! הגיע עת ליטול שכר שמונה שרצים, וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם.¹³

"וארבעה אנשים היו מצורעים" (מלכים ב ז ג) - אמר רבי יוחנן: זה גחזי ושלושת בניו.¹⁴ "וילך אלישע דמשק" (שם ח ז) - למה הלך? אמר ר' יוחנן: שהלך להחזירו לגחזי בתשובה, ולא חזר.¹⁵ אמר לו: חזור בך, אמר לו, כך מקובלני ממך: כל מי שחטא והחטיא את הרבים - אין מספיקין בידו לעשות תשובה.¹⁶ מאי עבד? איכא דאמרי: אבן שואבת תלה לו לחטאת ירבעם והעמידו בין שמים לארץ. ואיכא דאמרי: שם חקק לה אפומה, והיתה אומרת אנכי ולא יהיה לך.¹⁷

ירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב – כולם באים לעולם הבא

את מוצא בשעה שבה נעמן שר צבא מלך ארם אצל אלישע בא אליו בסוסו וברכבו ... בעא מיתן ליה דהב וכסף אסטלוון ולבושין אבנים טובות ומרגליות ולא קיבל עליו ... אתא גיחזי ואמר: "חי יי" כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאתו מאומה" - מומה כתיב ... אתא גבי אלישע אמר ליה: מאיין ולאין גיחזי? ... אמר לו: לא הלך עבדך אנה ואנה....¹⁸

רבי חנניה ורבי יהושע בן לוי: בשעה שנמנו ואמרו שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא יצתה בת קול ואמרה: "הַמַּעֲמָדָה שֶׁלִּמְנַחֵהּ כִּי מֵאֲסֶפֶת כִּי אֶתְּהַבְּרָה וְלֹא אֶנִּי וּמֵה דְעִתָּה דְבַר" (איוב לד לג).¹⁹ ביקשו לצרף את שלמה עמהן, בא דוד ונשתטח לפניו. ויש אומר אש יצאת מבית קודש הקדשים וליהטה סביבותיהם. הדר עילה הוה יליף מצלי ומתענה, כיון שנמנה עמהן צלי ולא איתעני.²⁰

דורשי רשומות אמרו: כולהם יש להם חלק לעולם הבא. מה טעמא? "לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחקקי: מואב סיר רחצי על אדום אשליך נעלי עלי פלשת התרעעני" תהלים פרק ס פסוקים ט-י). "לי גלעד, - זה אחאב מלך ישראל שנפל ברמות גלעד. "לי מנשה" - כשמועו, "אפרים מעוז ראשי" - זה ירבעם בן נבט אפרתי. "יהודה מחקקי" - זה אחיתופל. "מואב סיר רחצי" - זה גיחזי. "על אדום אשליך נעלי" - זה דואג

ורפאת, ואת גיחזי לא ניסית לתקן? ובהמשך נראה שאלישע אכן מנסה להחזיר את גיחזי ולא מצליח ובעצמו יוצא חולה מכל העניין.

¹³ ענין הדרשה של אלישע בנושא שמונה שרצים בא להסביר מדוע הנביא טופל על גחזי לקיחת כרמים וצאן ובקר ועבדים שלא כתוב ולא נראה הגיוני שלקח. הוא מונה שמונה דברים כנגד שמונה השרצים (סוגיות, נושאים בתורה) שדן בהם אלישע. יש כאן העצמת החטא של גחזי לעומת העצמת לימוד התורה של אלישע. החומריות של גחזי כנגד הרוחניות והצניעות של אלישע (שאמנם לא נמנע מלקחת טובות הנאה מוגבלות, ראו האשה השונמית שעשתה לו קורת גג, הגמרא בברכות י ע"ב: הרוצה ליהנות - יהנה כאלישע). ולענין נושא שמונה שרצים, לדיני שבת (צד וחובל) ולענין טומאה וטהרה, ראו מסכת שבת קז ע"א. אין ספק שענין הדיון בטומאת השרצים קשור לעונשו של גחזי שנעשה מצורע ונטמא, ככתוב בתורה על מצורע: "מחוץ למחנה מושבו וטמא וטמא יקרא". ואולי יש גם קשר לאזכור העלייה ממצרים שנזכרת בפרשת שרצים. ראו בגמרא בבא מציעא סא ע"ב, מובא בדברינו [עליית מצרים בפסח](#).

¹⁴ זו הפיסקה הקטנה של המדרש המחברת את סיפור הצרעת של פרק ה, נעמן וגיחזי, עם סיפור הצרעת של פרק ז, [ארבעה המצורעים](#) (להם הקדשנו דף מיוחד בפרשה זו), שניהם במלכים ב', ושזורת יחד את שתי ההפטרות של תזריע ומצורע. אך כאן נשאל: מה חטאו בניו של גיחזי?

¹⁵ למה הולך אלישע לדמשק? עפ"י פשט המקרא מדובר בעניין אחר אך לא ברור מה הוא. והמדרש מנצל עניין זה לסיפור שלנו בפרק ה. מה עושה שם גיחזי? ראו פירוש רד"ק על הפסוק במלכים: "אומר אני כי הלך (גיחזי) אל נעמן שייטיב לו בעבור שנדבק בו צרעתו בקללת אלישע". האם נתן נעמן מחסה לגיחזי? האם סתם ריחם עליו או ראה בכך איזון להליכתו לאלישע?

¹⁶ ראו הערה 7 לעיל, שם כבר קשרנו את גיחזי עם עיר הנדחת שגם בה יש הסתה והדחה לעבירה והחטאת הרבים.

¹⁷ אין פיוס בין אלישע לגיחזי, הקרע הוא מוחלט ובלתי ניתן לאיחוי. על מנת להופכו מחמדם למחטיא את הרבים, מוסיפה הגמרא עוד חטאים לגיחזי שתלה את עגלי הזהב שעשה ירבעם בין שמים לארץ במעשה כישוף וחקק בו שם קדוש שגרם לו לומר את שני הדברות הראשונים! האם השפעת דמותו של ישו כאן? האם הגמרא רואה בגיחזי ארכיטיפוס של ישו? כך או כך, גם הרב, אלישע לא יצא שלם ובריא מהעניין.

¹⁸ בקטע זה שקיצרנו בו, חוזר הירושלמי, פחות או יותר, על מה שכבר ראינו בגמרא בבלי מסכתות סנהדרין וסוטה.

¹⁹ פסוק זה מאיוב משמש ביקורת על חז"ל (בידי חז"ל): מי שמכם לקבוע למי יש ולמי אין חלק לעולם הבא? הניסיון לכלול גם את שלמה ברשימה גורם אף הוא לשינוי הגישה, עקב התערבות דוד, אך ההתחלה היא מבית הקול שאומרת: מי שמכם.

²⁰ ראו מקבילה לקטע זה בתלמוד הבבלי, סנהדרין קד ע"ב, ושם לא מוזכר שלמה בפירוש ונראה שמה ששיכנע את החכמים שם הוא בסדר הפוך מהירושלמי: "אמר רב יהודה אמר רב: בקשו עוד למנות אחד, באה דמות דיוקנו של אביו ונשטחה לפניו - ולא השגחו עליה, באה אש מן השמים ולחכה אש בספסליהם - ולא השגחו עליה. יצאה בת קול ואמרה להם חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשכים, מי שהקדים ביתי לביתו, ולא עוד אלא שביתי בנה בשבע שנים וביתו בנה בשלש עשרה שנה לפני מלכים יתיצב [בל יתיצב] לפני חשכים - ולא השגחו עליה. יצאה בת קול ואמרה המעמך ישלמנה כי מאסת כי אתה תבחר ולא אני וגו'". וכבר נדרשנו לירושלמי זה ולבבלי בדברינו [עגלי ירבעם](#) בפרשת כי תשא. והמשפט בגמרא: "הדר עילה הוה יליף מצלי ומתענה, כיון שנמנה עמהן צלי ולא איתעני" מוקשה וצריך עיון. ראו פירוש פני משה על אתר. ופרופ' שלמה נאה מציע שאת המילים "הדר עילה" יש לפרש אחד ר' עילה והוא שבצומו ותפילתו העלה את שלמה.

האדומי. אמרו ישראל לפני הקב"ה: ריבון כל העולמים, מה נעביד ודוד מלכא דישראל מיקל לון "אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם"?²¹ אמר לון: עלי לעשותן ריעים אילו לאילו, עלי פלשת אתרועע. "עלי פלשת התרועעי" - עלי לפלש להם מעשים טובים לעשותן ריעים אילו לאילו.²²

סדר טרוייש סימן ה – היפוך הפטרות תזריע ומצורע

מנהג א"ו אבי זצ"ל להפטיר "וארבעה אנשים" לתזריע, "ואיש בא מבעל שלישה" למצורע. טהרת נעמן כנגד טהרת המצורע. כי "וארבעה אנשים" לא שייכי כלל למצורע ואף כי ברוב חומשים נרמזו להיפך לא הנחתי מנהגו וכל שכן כשהן מחוברות דמיניה קא סליק.²³

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים 1: והכל התחיל מאותה נערה קטנה מארץ ישראל שידעה לדרוש בנגעים, מה מביא אותם ומה מסלק אותם, ושלחה את נעמן לארץ ישראל ולאלישע. ראו ספרי זוטא פסקא כז סימן א המקשר אותה עם בנות צלפחד מחד גיסא ועם אליהו, רבו של אלישע, מאידך גיסא: "ותקרבנה בנות צלפחד ... וללמדך באיזה שעה עמדו לפני משה? בשעה שאמרו ישראל למשה נתנה ראש ונשובה מצרימה (במדבר יד ד). אמר להן משה: והלא כל ישראל מבקשין לחזור למצרים ואתנה מבקשות נחלה בארץ! אמרו: יודעות אנו שסוף כל ישראל להחזיק בארץ ... וכן הוא אומר: וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה ותאמר אל גברתה אחלי אדוני (מלכים ב ה ב- ג) מגיד שאמרה לה: כך וכך מטהרין את העני כך וכך מטהרין את העשיר שנאמר כזאת וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל (שם ד) מגיד שהיתה דורשת פרשת נגעים. אבל אין את יודע אימתי היו של בית אביה עושין את התורה? בשעה שאמר להם אליהו: עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים (מלכים א יח כא) לקיים מה שנאמר: עת לעשות לה' הפרו תורתך. אל תהי קורא כך אלא: הפרו תורתך עת לעשות לה'".²⁴

מים אחרונים 2: הזכרנו את דמשק מספר פעמים בהקשר לאלישע שהלך לשם, נעמן שבא משם וחזר לשם, וגיחזי שכנראה הלך בסוף לשם אחרי שנדחה ע"י אלישע. ראו המדרש בפתחתא איכה י, אסתר רבה ג ד על בית עבודה זרה שעמד בדמשק ובו "שלש מאות וששים וחמשה בתי עבודת כוכבים ... וכל אחת ואחת היו עובדין אותה יום אחד והיה להם יום אחד והיו כולן עובדין באותו היום, וכולן עשו ישראל הגמוניא ועבדו אותן". הדרשן שם אמנם מתלונן שלקב"ה לא התקינו אפילו בית אחד (עניין מאד מוקשה), אבל אולי זה מה שנעמן ייסד כשחזר לדמשק, שהוסיף לבית זה גם את מי שריפא אותו מצרעתו, וגם גיחזי הלך לשם והסתופף במקום זה. וזה מה שנקרא עבודה בשיתוף. צריך עיון.

²¹ אחרי כל הפיוס הזה, שואלים בני ישראל: אבל מה נעשה עם קללתו של דוד "אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם", אותו דוד שנשתטח בשביל שלמה בנו שלא ייפסל מן העולם הבא!

²² סוף דבר הכל נשמע וכולם מזומנים לחיי העולם הבא, קרח, שלמה, אחאב, אחיתופל, דואג וגם גיחזי. גם פושעי ישראל שדוד קלל בחמתו. יש פיוס ויש השלמה וקבלה ואין לאף אחד היכולת והזכות לקבוע מי יבוא ומי לא יבוא לחיי נצח. ומה עם בלעם? מה עם אויבי ישראל? ראו מקבילה בתלמוד הבבלי, סנהדרין קה ע"א: "עלי פלשת התרועעי. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, אם יבוא דוד שהרג את הפלשתי, והוריש את בניך גת, מה אתה עושה לו? אמר להן: עלי לעשותן ריעים זה לזה". גם גלית הפלשתי. אולי גם בלעם.

²³ "עם סגירת הגיליון" מצאנו מקור זה בסדר טרוייש (סדר או סידור טרוייש הוא אוסף של מנהגים, סדרים ונוסחי התפילות על פי פסקי רש"י ותלמידיו שנערך ע"י רבי יוסף בן רבי יהודה חזן במאה ה-13, כמאה שנה לאחר תקופת רש"י). לפי מקור זה, סדר הפטרות של תזריע ומצורע הוא הפוך מזה שאנו נוהגים, היינו, יש לקרוא את פרק ז: "וארבעה אנשים היו מצורעים" בפרשת תזריע, שם מתואר בפרוטרוט נגע הצרעת. ואילו בפרשת מצורע, שאמנם שמה "מצורע" אך היא דנה בטהרת המצורע היו קוראים את פרק ה, שאנו בחרנו לדון בו, שבו גם יש טהרה של מצורע. ונראה שקראו עד פסוק יט, עד סוף עניין טהרת נעמן ומחויבותו לעבודת ה' (נעמן הוא האנוס הראשון, ראו שם), ולא קראו את פרשת צרעת גיחזי ששוב מקלקלת הכל. אנו בחרנו לדון בהפטרות תזריע ובצרעת גיחזי בשבת זו, וזכינו לכוון רק כדי המחצית, אבל לא ככוונת מנהג סדר טרוייש, שהרי כן דנו בצרעת. סביר שמנהג זה לא התקבל משום שבחרו לקרוא את ההפטרות כסדרן שבספר מלכים או בשל הקשר הלשוני מצורעים-מצורע. ועכ"פ זכינו להזכיר מנהג זה מבית מדרשו של רש"י.

²⁴ ראו דברינו [על לעשות לה' הפרו תורתך](#) במגילת רות.